

GLOBAL INQIROZLAR SHAROITIDA YETKAZIB BERISH ZANJIRI UZILISHLARINING IQTISODIY BAHOSI

O'zbekiston misolida (2020–2025)

Soyibjonov Islomjon Sodikjon o'g'li

Namangan davlat universiteti

“Yashil iqtisodiyot va barqaror biznes”

kafedrası o'qituvchisi

soyibjonovislombek93@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada global inqirozlar (COVID-19, geosiyosiy tarangliklar, logistika yo'laklaridagi uzilishlar) sharoitida yetkazib berish zanjiri uzilishlarining O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri 2020–2025 yillar kesimida baholanadi. Tahlilda O'zbekiston Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida YaIM o'sishi, inflyatsiya va tashqi savdo aylanmasi ko'rsatkichlari o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, 2020-yildagi global shokdan so'ng O'zbekiston iqtisodiyoti tiklangan, biroq logistika xarajatlari va importga bog'liqlik inflyatsion bosimni uzoq vaqt saqlab qolgan. 2025-yilda esa tashqi savdo va eksport o'sishi tezlashgan bo'lsa-da, tashqi savdo balansida manfiy farq saqlanib qolgan.

Аннотация. В данной статье отсценивается влияние сбоев в сепочке поставок на экономику Узбекистана в условиях глобальных кризисов (COVID-19, геополитическая напряженность, сбои в логистических коридорах) на период 2020-2025 годов. В анализе были изучены показатели роста ВВП, инфлятсии и внешнеторгового оборота на основе данных Натсионального статистического комитета Узбекистана. Результаты показывают, что экономика Узбекистана восстановилас после глобального шока 2020 года, но затраты на логистику и зависимость от импорта надолго сохранили инфлятсионное давление. И хотя в 2025 году рост внешней торговли и

экспорта ускорился, отрицательная разнота во внешнеторговом балансе сохраняется.

Annotation. This article will assess the impact of supply chain disruptions on Uzbekistan's economy in the context of global crises (COVID-19, geopolitical tensions, logistical corridor disruptions) in the 2020-2025 cross section. In the analysis, indicators of GDP growth, inflation and foreign trade turnover were studied based on the data of the National Statistical Committee of Uzbekistan. The results show that the economy of Uzbekistan has recovered after the global shock of 2020, but the dependence on logistics costs and imports has maintained the inflationary pressure for a long time. In 2025, however, foreign trade and export growth accelerated, but a negative difference in the balance of foreign trade remained.

Kalit so'zlar. yetkazib berish zanjiri, global inqiroz, logistika, inflyatsiya, tashqi savdo, O'zbekiston, IMRAD

Kirish (Introduction). So'nggi yillarda jahon iqtisodiyotida bir necha ketma-ket shoklar kuzatildi: pandemiya, geosiyosiy mojarolar, transport yo'laklaridagi uzilishlar va yuk tashish narxlarining keskin o'zgarishi. JST (WTO) ma'lumotiga ko'ra, jahon tovar savdosi hajmi 2023-yilda 1,2% ga qisqargan, 2024–2025 yillarda esa tiklanish prognoz qilingan, ammo geosiyosiy risklar va mojarolar savdo uchun asosiy xavf bo'lib qolmoqda.

UNCTAD ma'lumotlarida ham Qizil dengiz (Red Sea) va boshqa chokepointlardagi uzilishlar sabab Shanghai–Yevropa yo'nalishidagi konteyner spot tariflari 2023-yil dekabrdan 2024-yil fevralgacha 122% ga oshgani qayd etilgan. Bu holat importga bog'liq, dengiz portlariga bevosita chiqishi yo'q (landlocked) davlatlar, jumladan O'zbekiston uchun logistika xavflarini yanada kuchaytiradi.

O'zbekiston uchun yetkazib berish zanjiri uzilishlari asosan quyidagi kanallar orqali ta'sir qiladi:

- import narxlarining oshishi (xomashyo, uskunalar, oziq-ovqat, yoqilg'i),
- transport xarajatlarining ortishi,

- tashqi talabning pasayishi yoki o'zgarishi,
- ishlab chiqarish va xizmatlar sektorida kechikishlar.

Metodologiya (Methods). Maqola IMRAD yondashuvi asosida tayyorlandi va quyidagi usullar qo'llanildi: Tadqiqot usuli, deskriptiv-statistik tahlil, yillar kesimida solishtirma tahlil (2020–2025), makroindikatorlar orqali iqtisodiy baholash.

Asosiy ko'rsatkichlar. Yetkazib berish zanjiri uzilishlarining iqtisodiy bahosi uchun quyidagi indikatorlar olindi: Real YaIM o'sish sur'ati (%), inflyatsiya (yillik, %), tashqi savdo aylanmasi (mln AQSh dollari), ma'lumotlar bazasi.

Asosiy ma'lumotlar O'zbekiston Milliy statistika qo'mitasining 2020–2025 yillarga oid rasmiy press-revizlari va statistik sharhlaridan olindi; global kontekst uchun WTO va UNCTAD manbalari ishlatildi.

Natijalar (Results). O'zbekiston bo'yicha 2020–2025 yillardagi asosiy ko'rsatkichlar. 2020 (global pandemiya shoki), YaIM real o'sishi: 1,6%, Inflyatsiya (CPI): 12,9% (CPI 112,9%), tashqi savdo aylanmasi: 36 299,3 mln AQSh dollari (FTT pasaygan davr) tashkil qildi.

2021 (tiklanish bosqichi). YaIM real o'sishi: 7,4%, inflyatsiya: 10,0%, tashqi savdo aylanmasi: 42071,6 mln AQSh dollari (eksport 16 610,6 mln; import 25 461,0 mln)

2022 (geosiyosiy va logistika bosimi kuchaygan yil) YaIM real o'sishi: 5,7%, Inflyatsiya (CPI): 12,3% (CPI 112,3%), tashqi savdo aylanmasi: taxminan 50,0 mlrd AQSh dollari

2023 (barqarorlashuv va moslashuv). YaIM real o'sishi: 6,0%, inflyatsiya (CPI): 8,8% (CPI 108,8%), tashqi savdo aylanmasi (2024 prelim ma'lumotidagi baza): 63 528,6 mln AQSh dollari

2024 (mo'tadil o'sish, savdoda sekinlashgan o'sish), YaIM real o'sishi: 6,5%, Inflyatsiya: 9,8%, tashqi savdo aylanmasi (preliminary): 65 934,0 mln AQSh dollari, (eksport 26 948,2 mln; import 38 985,8 mln; manfiy saldo -12 037,6 mln)

2025 (tezlashgan tashqi savdo va eksport o'sishi). YaIM real o'sishi: 7,7%,

inflyatsiya: 7,3%, tashqi savdo aylanmasi: 81 166,8 mln AQSh dollari (eksport 33 812,3 mln; import 47 354,5 mln)

Yetkazib berish zanjiri uzilishlarining iqtisodiy bahosi (tahliliy xulosa), eng kuchli zarba davri: 2020-yilda global pandemiya fonida O'zbekiston iqtisodiyoti o'sishi 1,6% gacha sekinlashgan, inflyatsiya esa 12,9% darajasida saqlanib qolgan. Tashqi savdo aylanmasining 36,3 mlrd dollar atrofida bo'lishi tashqi savdo va logistika kanallari keskin bosim ostida bo'lganini ko'rsatadi.

Tiklanish, lekin narx bosimi saqlangan davr: 2021-yilda YaIM o'sishi tiklangan (7,4%), ammo inflyatsiya 10,0% bo'lib qolgan. 2021-yil statistik sharhida transport sektori narxlari sezilarli oshgani, jumladan ayrim yoqilg'i turlari narxi keskin ko'tarilgani qayd etilgan — bu logistika xarajatlari orqali inflyatsiyaga bosim kuchayganini ko'rsatadi.

2022-yilda geosiyosiy inqirozlar fonida inflyatsiya yana yuqorilab, 12,3% ga chiqqan, ammo tashqi savdo aylanmasi 50 mlrd dollarga yaqinlashgan. Bu O'zbekiston iqtisodiyoti shokka moslashganini, ammo yuqori xarajatli logistika sharoitida faoliyat yuritganini anglatadi.

Moslashuv va nisbiy barqarorlashuv: 2023-yilda inflyatsiya 8,8% gacha pasaygan va YaIM o'sishi 6,0% bo'lgan. 2024-yilda YaIM 6,5%, inflyatsiya esa 9,8% qayd etilgan. Shu bilan birga, 2024-yilda tashqi savdo aylanmasi o'sishi 3,8% bilan nisbatan sekinlashgan (63,5 mlrd → 65,9 mlrd dollar). Bu global logistika va savdo zanjirlaridagi noaniqliklar hali ham iqtisodiy samaradorlikka ta'sir qilganini bildiradi.

2025: tezlashgan savdo, ammo tashqi bog'liqlik saqlanmoqda. 2025-yilda O'zbekiston iqtisodiyotida ijobiy dinamika kuchaygan: YaIM o'sishi **7,7%**, inflyatsiya **7,3%**, tashqi savdo aylanmasi 81,2 mlrd dollarga yetgan. Eksport o'sishi (+24,0%) import o'sishidan (+18,5%) yuqori bo'lgan, bu ijobiy signal. Biroq import hajmi hanuz katta bo'lgani sababli tashqi savdo balansidagi manfiy tafovut saqlanib qolgan.

Muhokama (Discussion). Natijalar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda yetkazib berish zanjiri uzilishlarining iqtisodiy ta'siri **3 asosiy kanal** orqali namoyon bo'lgan:

Narxlar kanali (imported inflation). Global logistika uzilishlari va transport tariflarining oshishi (UNCTAD qayd etgan freight spike) ichki narxlarga bosim bergan. Ayniqsa 2021–2022 yillardagi inflyatsiya ko'rsatkichlari (10,0% va 12,3%) bunga dalil bo'la oladi.

Savdo kanali (tashqi savdo strukturasiga ta'sir). Tashqi savdo hajmi 2020-yildagi past nuqtadan 2025-yilgacha sezilarli kengaydi (36,3 mlrd → 81,2 mlrd dollar), bu iqtisodiyotning tashqi shoklarga moslashish qobiliyati oshganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, import ulushi yuqoriligicha qolayotgani ta'minot zanjiri xatarlarini to'liq bartaraf etmagan.

Xizmatlar va logistika moslashuvi. 2025-yilda xizmatlar sektori o'sishi 8,5%, "transport va saqlash, axborot va aloqa" yo'nalishlari esa 14,5% ga o'sgani qayd etilgan. Bu logistika va iqtisodiy infratuzilmaning moslashuvchanligi oshayotganini ko'rsatadi.

Xulosa va takliflar (Conclusion). 2020–2025 yillar tahlili shuni ko'rsatdiki, global inqirozlar sharoitida yetkazib berish zanjiri uzilishlari O'zbekiston iqtisodiyotiga:

- ✓ qisqa muddatda o'sish sur'atlarini sekinlashtirish,
- ✓ inflyatsion bosimni kuchaytirish,
- ✓ import xarajatlarini oshirish orqali ta'sir qilgan.

Shu bilan birga, 2023–2025 yillarda iqtisodiyotning moslashuvchanligi ortib, tashqi savdo va YaIM o'sishida tiklanish kuzatildi. Bu O'zbekistonning yangi logistika yo'nalishlari, ichki ishlab chiqarish bazasi va xizmatlar sektorini kengaytirish orqali barqarorlikni kuchaytirayotganini ko'rsatadi.

Amaliy takliflar

1. Kritik import tovarlari bo'yicha "xavf xaritasi" (risk map) yaratish (dori, oziq-ovqat, sanoat xomashyosi, uskunalar).
2. Yetkazib beruvchilarni diversifikatsiya qilish bitta mamlakatga yoki bitta tranzit yo'lagiga qaramlikni kamaytirish.
3. Strategik zaxira tizimini kuchaytirish ayniqsa oziq-ovqat va yoqilg'i segmentlarida.
4. Transport-logistika raqamlashtirishini jadallashtirish bojxona, tracking, elektron hujjat aylanishi, real-time monitoring.
5. Hududiy logistika markazlarini rivojlantirish Tashkent–Namangan–Farg'ona yo'nalishlarida ichki distributsiya tezligini oshirish.
6. Mahalliy ishlab chiqarishni chuqurlashtirish (import o'rnini bosish emas, balki importga qaramlikni optimallashtirish) ayniqsa oraliq mahsulotlar va qadoqlash/materiallar segmentida.
7. Makro monitoring dashboard joriy etish (inflyatsiya + import narxlari + transport xarajatlari + tashqi savdo kechikishlari indikatorlari).

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Nguyen, T. L., Nguyen, T. B. H., Nguyen, T. H., and Le, V. L. H. (2021). Environmental Protection Policies at Craft Villages in Hanoi in the Context of Sustainable Development. E3S Web Conf. 258, 05014. doi:10.1051/e3sconf/202125805014
2. Fund, S. "Sustainable development goals." Available at this link: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/inequality> (2015).
3. Cohen, S. (2017). Understanding the Sustainable Lifestyle. The European Financial Review. https://www.researchgate.net/publication/325273718_Understanding_the_Sustainable_Lifestyle Contact Base. (n.d.). Madur: Bengal's Best Traditional Mats. Naturally Bengal. Retrieved from

- <https://naturallybengal.com/?craft=madur> Cox, E., & Bebbington, J. (2014).
4. Muminova E. “YASHIL” IQTISODIYOTGA O ‘TISHNING XORIJIY TAJRIBALARI
 5. //Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari/Aktualnye problemy sotsialno- gumanitarnyx nauk/Actual Problems of Humanities and Social Sciences. – 2023. – T. 3. – №. S/2. – S. 66-75.
 6. A.X.Asqarov, G.Mirhamidova, “Pedagogicheskie normy otsenki finansovoy gramotnosti studentov ekonomicheskoy napravlenosti” NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI IY AXBOROTNOMASI, [2024-7]. -9, 2024-yil. journal.namdu.uz
 7. A.X.Asqarov, G.Mirhamidova, N.Urunov, “Mamlakatni iqtisodiy o'sishida maktab o'quvchilarining moliyaviy savodxonligini oshirishning tutgan o'rni” OBRAZOVANIE NAUKA I INNOVATSIONNYYE IDEI V MIRE. -10, 2024-yil. <https://www.newjournal.org/index.php/01/article/view/15794>
 8. A.X.Asqarov, G.Mirhamidova, N.Urunov, “Iqtisodiy rivojlanishning muhim omili sifatida moliyaviy savodxonlikni oshirish usullari” OBRAZOVANIE NAUKA I INNOVATSIONNYYE IDEI V MIRE. -11, 2024-yil. <https://www.newjournal.org/index.php/01/article/view/15791>
 9. A.X.Asqarov, G.Mirhamidova “Iqtisodiy yo‘nalishdagi talabalar o‘rtasida moliyaviy savodxonlikni baholashni pedagogik me‘zonlari” Journal of New Century Innovations . -16, 2024-yil. <https://www.newjournal.org/index.php/new/article/view/15796>
 10. A.X.Asqarov, “The need for innovative pedagogical technologies to improve the financial literacy of student youth”, NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI ILMIY AXBOROTNOMASI. -6, 2024-yil. e-mail: science@namdu.uz